

Digitális Államreform

1. rész - Pénz

Ahogy elolvastad az alcímet valószínűleg egyből támadt valamilyen érzelmi reakciód. Attól függően, hogy a múltban milyen élményeid voltak a pénzzel, vagy megtetszett, vagy undorodtál, vagy megijedtél.

Ha esetleg láttad a *Zeitgeist* című filmet, vagy bármely hasonló oktatófilmet, akkor talán az is beugrott, hogy a pénz mennyire rossz, és csak adósságba taszítja az emberiséget, hogy egy kis elitet hatalomhoz juttasson.

Én valahogy nem tudok egyetérteni ezzel a megközelítéssel. Szerintem a pénz jó. Pontosabban inkább: nem a pénzzel van a baj, hanem azzal a ténnyel, hogy annak irányítása nem azok kezében van, akik használják. Ma – annak ellenére, hogy mindenki használja – nem az emberek befolyásolják a pénz értékét. Mi emberek, átadtuk a pénz feletti hatalmat egy szűk bankárcsoportnak. Itt gondolhatunk arra, hogy az infláció valójában hogyan is működik, vagy akár arra, hogy Magyarországnak milyen módon kell megváltoztatnia a pénzügyi politikáját egy külföldi cég, az IMF kölcsönfeltételeinek részeként.

Ennek ellenére azt állítom, hogy a pénz akár jót is szolgálhatna. Hogy alkotnánk meg a pénzt, ha újra kezdhetnénk? Kiiktatnánk teljesen? Képesek lennénk kiiktatni teljesen? Hogy lehet egy új egységet létrehozni? Hogyan akadályozhatnánk meg, hogy még egyszer elkövessük ugyanazt a hibát? Végül is mire használjunk és mire használnánk ideális esetben a pénzt?

Az én megközelítem szerint a pénz, a munka elismerésének egy mértékegysége lenne. Hogy más jelentést tudjunk adni a pénzünknek, és újra a kezünkben tudjuk tartani az irányítását, nyilvánvalóan új pénzt kellene létrehozni. Ez 50 évvel ezelőtt totálisan elképzelhetetlen lett volna. Egy kis közösség (mondjuk 100 ember) soha nem lett volna képes megépíteni egy pénznyomdát, és pláne nem tudta volna elérni, hogy az ő pénzük elfogadott és esetlegesen konvertibilis legyen az adott ország pénzével. Ma viszont ez, a csodálatos technológiai fejlődésnek köszönhetően igenis kivitelezhető! A lehetséges megvalósítás részleteiről majd kicsit később, azonban először bátran tételezzük fel, hogy ez valóban megvalósítható.

Tehát van egy elképzelt 100 (vagy 1'000 vagy 10'000) fős falu, aki úgy dönt saját pénzt vezet be. Valami olyat szeretnének, ami nem szenved a ma is használt pénz bajaitól, ezért úgy döntenek, hogy a pénzüket csak egymás között fogják használni arra, hogy kifejezzék köszönetüket egymásnak, az egymásnak nyújtott segítségért. Hogy mindenféle vitát, és a pénzhez tartozó negatív érzéseket előre megpróbálják elkerülni, úgy döntenek, hogy mivel minden ember egyformán értékes, ezért minden ember „órabére” azonos lesz. Az új pénz neve legyen „*hálapont*”.

Egy példával élve, ha Feri, az ács, megkéri Tamást a hegesztőmestert, hogy segítse ki egy 2 órás munkával, akkor Feri átad 2 hálapontot Tamásnak jutalmul. Eddig nem sok újdonság van a dologban. Az újdonság abban van, hogy a mai költségvetési rendszerrel ellentétben - ismét a technológiának köszönhetően – ez a rendszer teljesen transzparens lenne. Tehát, az hogy a közösségben kinek mennyi hálapontja van, teljesen publikusan elérhető, megnézhető bárki számára. Sőt, nem csak az, de minden egyes tranzakcióhoz kötelezően megadandó lenne meta-adatként, hogy kitől, kinek, mikor és miért történt a tranzakció. Ez a mai, kissé ego-központú felfogásunknak kissé merész, és „személyiségi jogokat sértő” lehet, de gondoljuk csak végig: tagjai vagyunk egy közösségnek, akik egymásra vannak utalva, kölcsönös érdekük, hogy egymást segítsék a magas életszínvonaluk megteremtéséhez, megtartásához. A hálapont nem pénz. Nem kell szégyellni, ha kevés van; nem veheti el tőlünk senki; mi csak akkor adjunk önszántunkból másnak, ha nekünk dolgozik; és akár elismerést is nyerhetünk a közösségben, ha kellően sokat gyűjtünk össze (életkorunkhoz képes). További előnye, hogy fizikai képtelenség egy bizonyos pontnál többel rendelkezni, egy adott életkorban. Így mérséklődik a mai világban annyira jellemző szakadék a gazdagok és szegények között.

Ahhoz, hogy ezt a gondolatmenetet el tudjuk fogadni, fontos ismét kiemelni: a hálapont a közösség embereinek kezében van, nem pedig politikusok vagy bankárok kezében. A hálapont kibocsátás csak közösségi többség alapon működhet, és csak olyan tevékenységekért adható, ami ténylegesen a közösség egészét szolgálják. Ennek értelmében a közösség (és nem az őket képviselő politikusok) megszavazhatja, hogy – tegyük fel – ki szeretné festetni a faluházát. Ákos, a legügyesebb festő a faluban elvégzi a munkát 50 óra alatt, ezért ő 50 hálapontot kap a közösségtől. Ezt senkinek nem kell „kifizetnie”, tehát Ákos úgy vihet 50 hálapontot a közösségbe, hogy senkitől nem kell elvennie.

Ez az elképzelés addig teljesen jól működik, amíg a közösség minden igényét ki tudja elégíteni saját forrásaiból. Azonban ez természetesen naiv gondolat, nyilvánvalóan olykor külső segítséget kell kérni, vagy „importálni” kell valamilyen terméket a közösségbe, hogy a funkcióit el tudja látni. Ezek a külső források nem fogják elfogadni a mi hálapontunkat, ezért nekik hagyományos pénzzel kell fizetnünk. A festő példát véve, a festéket meg kell vásárolni. Ebben az esetben a festés teljes költsége a festék ára és Ákos 50 hálapontja lesz. Azonban ennek a példának két jó oldala is van: megmutatja, hogy a közösségnek csak a festék árát kell kifizetnie, tehát olcsóbb (pontosabban kisebb mértékben támaszkodik a jelenlegi, hibás pénzügyi rendszerre), és amellet az is, hogy a rendszer bevezetése nem jelent azonnali éles váltást, hanem a közösség erőforrásainak megfelelően egy folyamatos átállást tesz lehetővé.

Mivel ma már látjuk és ismerjük a jelenlegi rendszerünk legnagyobb hibáit, így azokra különösen oda kell figyelnünk az új rendszer tervezésekor is.

A fő problémákként én a következőket látom:

1. A kamat - mint jelenség - indokolatlan, és feltételezi, hogy tényleges munkavégzés nélkül is gyarapodhatunk
2. Az infláció, ami nem más, mint a pénz gyengítése mesterséges eszközökkel
3. Jelenleg a pénz nem emberhez vagy entitáshoz kötött dolog, ezért adományozható, örökíthető, elrabolható
4. Korruptió
5. A profit gyakran a technológiai fejlődés ellen dolgozik

Mivel a hálapont kezelése tisztán és kizárólag gépekre lenne bízva, így ezen problémák mindegyike kiküszöbölhető lehetne.

1. Kamat nincs, a rendszer csak jegyzi a pontok értékét, nem gyarapítja idővel.
2. Mivel a hálapont valós értékhez, azaz az elvégzett munka mennyiségéhez köthető, így az nem inflálódik.
3. A meta-adatok által minden hálapont emberhez (vagy más entitáshoz) köthető és visszakövethető. Rablásra kisebb a lehetőség, mivel minden ponttal el kell tudni számolni, és semmiképpen sem lehetséges, hogy valaki 20 óra alatt 20 hálapontnál többet „keressen”. Az örökléssel és adományozással az a legnagyobb gond, hogy embereket olyan helyzetbe hozhat, hogy úgy érezhetik, nekik semmi teendőjük sincs a közösséggel, mert azt már helyettük valaki más megtette. Ez a morális értékrendet borítaná fel, így javaslatom szerint ezt is kerülni kellene.
4. Embert a rendszer semmilyen olyan pontján hatalomhoz nem juttat, ahol ő mások vagyona felett rendelkezhet, így a korrupcióra lehetőséget sem ad.
5. Ma a pénzügyi profitorientáltság gyakran az emberek életének megkönnyítése, azok felszabadítása ellen dolgozik: miért kell gyenge minőségű termékekkel elárasztani a piacot, majd ezekre építve fenntartani az állandó vevőbázist? Nem lenne ésszerűbb minőségi és tartós termékeket előállítani, amik hosszútávon szolgálhatják a tulajdonost? És legfőképp, miért települ lassan minden ipari folyamat azokba az országokba, ahol a munkaerő olcsó? Ha mindenkinek globálisan megegyezik az órabére, akkor ott fogunk termelni, ahol több gépet tudunk a gyártási folyamatba beépíteni, ezzel csökkentve az előállítási költséget, és növelve a minőséget.

Egy ilyen rendszer – vagyis egészen pontosan sok ilyen kis, de a konvertibilitáshoz szükséges alapszabályokban megegyező rendszer - segítségével az emberiség képes lenne kinőni ebből a jelenlegi, hibásan működő pénzügyi rendszerből, és közösségek szintjén sokkal önellátóbb, teljesebb, kevesebb munkával és több szabadidővel járó, boldogabb életvitelt folytatni.

Kíváncsian várom a véleményeiteket, ötleteiteket, kritikáitokat!

Fuchs András – (andras.fuchs@gmail.com)

2010. február 19.

A dokumentum aktuális, frissített verziója mindig megtalálható a <http://www.naplampa.hu/dar> címen!